Straffrättsteori

Introduktion - Straffrättsteori - Brott - Ansvarsfrihetsgrund - Subjektiva förutsättningar - Osjälvständiga brott

---

Varför ska man straffas?

I detta avsnitt ska vi undersöka några straffrättsteorier.

Låt oss ta utgångspunkt i följande händelse och frågor:

- **Om Ansgar bryter armen på Thomas. Ska Ansgar straffas för det? Varför då?**

Vi återvänder till Ansgar och Thomas mot slutet. Först ska vi läsa om några straffrättesteorier, de delas normalt in i de **absoluta** och de **relativa** straffrättsteorierna. De absoluta fokuserar på brottet i sig och ser straff som moraliskt nödvändigt, medan de relativa ser på straff som ett medel för att uppnå specifika samhälleliga mål.

Absoluta straffrättsteorier

De absoluta straffrättsteorierna utgår från principen att brottslingen förtjänar straff på grund av den moraliska skuld som uppstått genom brottet, där straffets rättfärdighet är centralt och inte dess potentiella samhällsnytta. Denna syn betraktar straff som ett självändamål, en nödvändig respons på orättvisa handlingar för att upprätthålla moralisk och rättslig ordning. De tar inte hänsyn till eventuella konsekvenser

Vedergällningsteorier

Syftet med straff är att just ”straffa”. Det finns inget djupare syfte med straffet (tex att förhindra andra att begå brott). Det anses rättvist att den som begått brott också ska straffas och lider. Det kan innebära upprättelse för den som har drabbats. Har historiskt motiverats av religiös övertygelse (men bottnar det i något mänskligt?).

Immanuel Kant kan knytas till de absoluta straffteorierna. Enligt Kant kan en person aldrig användas som ett exempel för andra. Det finns alltså inte någon brottsförebyggande funktion med straffet. Straffet kan inte vara en läxa för andra att inte begå brott. Straffet följer direkt på brottet och ska för den enskilda personen vara ett lidande. Det är rättvist att ett straff och lidande följer på ett brott.

> ”Om någon förstör en annans öga, då skall man förstöra hans öga; om någon sönderslår en annans lem, då skall man på honom sönderslå hans lem; om någon utslår en annans tänder, då skall man på honom utslå hans tänder.” – Hammurabis lag, 1755–1750 f.Kr.

Retributiv rättvisesyn

I stället för att utöva hämnd (där en som drabbats av brott eller staten får ”upprättelse” genom straffet) syftar retributiv rättvisesyn på att handlingen i sig förtjänar ett straff. Det är en opersonlig

syn, man straffar inte för att t ex ett offer ska känna att rättvisa utdelats. Det innebär också att samhället bedömer olika straff olika hårt. Vissa handlingar förtjänar hårdare straff än andra.

Relativa straffrättsteorier

Relativa straffrättsteorier fokuserar på straffets framtida konsekvenser, såsom att förebygga brott (prevention) och rehabilitera brottslingen. Dessa teorier ser straff inte som ett självändamål utan som ett medel för att uppnå större samhällsnytta, exempelvis genom att avskräcka individer från att begå brott (allmän prevention) eller genom att förhindra att den dömda personen återfaller i brottslighet (individualprevention). Den underliggande tanken är att straffrättsliga ingripanden ska bidra till ett säkrare och mer harmonisk samhälle.

Allmänprevention

Straffet ska inte bara vara ett lidande för den som begått ett brott. Straffet ska också ha en djupare funktion. Straffet ska fungera förebyggande. Andra medborgare ska se att den som begår brott straffas och undviker därför själva att begå brott. Allmänpreventiva tankar motiverade till exempel offentliga avrättningar. Men även i modern tid ska straffets stränghet fungera avskräckande.

Moralbildningsteori

En variant på allmänprevention. Men i stället för att straffets stränghet direkt fungerar avskräckande så har straffet en norminternaliserande effekt. Det är ett krångligt ord – men det betyder att straffen formar och skapar tankar i huvudet på medborgare om vad som är rätt och fel. Det vill säga, medborgens samvete formas utifrån vad som är tillåtet i samhället. Folk begår inte brott för att de är rädda för straffet, utan för att de fostrats om vad som är rätt och fel. Deras samvete tillåter inte att man begår brott.

Individualprevention

Syftar till att avhålla en brottsling från att begå nya brott. Det finns lite olika varianter på denna teori.

- Avskräckande effekt: den enskilda individen ska avhållas från att begå fler brott. För rädsla att straffas.
- Oskadliggöra: den enskilda ska förhindras att begå flera brott (sitter man i fängelse kan man inte begå brott).
- Förbättra: genom att ge individen behandling, utbildning etc. skapar man grogrund för att personen slutar begå brott och återanpassas till samhället.

Varför ska Ansgar straffas?

Låt oss återvända till Ansgar och Thomas och fundera på Ansgars handlingar utifrån straffteorierna:

Vad ska gälla enligt vedergällningsteori?

Det som anses vara ett brott ska också straffas – inte för att förhindra andra från att begå brott, utan därför att Ansgar förtjänar att lida för sitt brott och Thomas ska känna någon upprättelse (straffet blir nästan personligt).

Vad ska gälla enligt retributiv rättvisesyn?

Straffet ska bedömas utifrån handlingen för att gärningsmannen förtjänar ett straff, men det är inte för Thomas skull vi straffar Ansgar. Vi kommer bedöma en medveten utförd handling som värre än en handling där vi orsakar skada genom oaktsamt beteende. Men straffet i sig utdöms för att Ansgar förtjänar det.

Vad ska gälla enligt allmänprevention?

Straffets storlek bör inte grunda sig på gärningsmannens moraliska skuld eller syfta till att individen ska lida för sitt brott. Istället bör straffet reflektera hur farlig handlingen varit: ju farligare beteende, desto strängare straff. En viktig del av denna bedömning är gärningsmannens motiv. Brott begångna med uppsåt anses allvarligare än oaktsamhetsbrott.

Varför är detta viktigt? Straff för oavsiktliga brott kan inte verka förebyggande. Om Ansgar, genom en oförutsägbar olycka, bryter Thomas arm, skulle ett hårt straff inte kunna förhindra olyckan. Men om Ansgar avsiktligt bryter armen på Thomas, kan ett strängt straff, möjligen, avskräcka från sådana handlingar.

Vad ska gälla enligt moralbildningsteorin?

Straffet är utformat för att fostra och lära medborgarna vilka handling som är fel och förkastliga. Ansgar låter bli att bryta Thomas arm, därför att Ansgar fostrats och har ett samvete som inte tillåter att han bryter armen på en annan person. Det spelar ingen roll i det enskilda fallet där ett brott faktiskt begås. Men tanken är att straffen minskar antalet brott därför att folk fostras i vad som är rätt och fel.

Vad ska gälla enligt individualprevention?

Enligt denna teori ska Ansgar lära sig att inte begå flera brott. Om brottet till exempel bottnar i missbruk ska behandling ges. I övrigt ska Ansgar lära sig, avskräckas, från att begå brott igen. Dessutom kan inte Ansgar begå flera brott om han till exempel sätts i fängelse.

From:
https://juridik.kristiansen.nu/ - **Juridik på gymnasiet**

Permanent link:
https://juridik.kristiansen.nu/doku.php?id=straffraett:straffraettsteori

Last update: **2024/04/18 07:26**